

Zitierhinweis

Nodl, Martin : recension de : Eckhard Müller-Mertens, Studien zur Feudalismustheorie und zur Historiographie, Leipzig : Leipziger Universitätsverlag GmbH, 2021, dans : Český časopis historický, 2021, 3, p. 708-710, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/f8f6fa46ccef484bafb12101b269200e>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Pokud jde o provenienci, z významných položek katalogu vyniká exemplář, který byl svázan pro papeže Pavla V. († 1621) /soupis č. 240/, papeže Klementa X. († 1676) /soupis č. 128/, Jaroslava Bořitu z Martinic († 1649) /soupis č. 146/, nebo patřil do knihovny Vojtěcha Lanny († 1909) /soupis č. 207/. Za zmínku stojí, že nemalá část popisovaných svazků kdysi náležela do některé z klášterních knihoven a co do žánru je nejčastěji zastoupena náboženská literatura, zejména biblické tisky, mísály a rozličná teologická pojednání. Kvalitě a informačnímu potenciálu jednotlivých záznamů odpovídají také rejstříky, které tvoří závěr textové části publikace a nabízejí uživateli podobnou orientaci jako soupisy starých tisků realizované velkými univerzitními a vědeckými knihovnami. Za seznámením citované a konzultované literatury pak následují obrazové přílohy, které představují nejhodnotnější evidované jednotky, se zvláštním zaměřením na dobové vazby a jejich supralibros, dochovaná exlibris vlastníků, či nákladnější obrazovou výbavu, která měla zesílit čtenářský zážitek z knihy.

Je pochopitelné, že v případě muzejních sbírek starých tisků jde do značné míry o různorodé soubory, které se utvářely po dlouhou dobu a knihy do nich proudily rozličnými cestami, jejich výběr (v rámci akvizic) vždy určitým způsobem podléhal subjektivním pohledům a preferencím muzejních knihovníků, nicméně i tak mají svoji vypovídací hodnotu, přinejmenším pokud jde o úroveň kultury paměti. V případě Západočeského muzea v Plzni a jeho sbírek starých tisků ji umocňují příkladným způsobem připravené soupisy, které sice budou časem – postupným doplňováním fondu o nově získané svazky – pozbývat nároku na úplnost, nicméně kvalitou svého provedení jistě dlouho zůstanou vzorovou

a odborníky na knižní kulturu vyhledávanou pomůckou. Výsledky výzkumu fondu starých tisků nejsou navíc dostupné pouze v tištěné podobě, ale také v online katalogu knihovny Západočeského muzea.

Jiří Just

Středověk

Eckhard MÜLLER-MERTENS
***Studien zur Feudalismustheorie
und zur Historiographie***

Leipzig, Leipziger Universitätsverlag 2021,
394 s., ISBN 978-3-86583-824-7.

Eckhard Müller-Mertens (1923–2015) vystudoval dějiny, filozofii a sociologii na berlínské univerzitě v letech 1946–1951. Již během studií se stal členem německé komunistické strany, tedy SED. Poté co absolvoval práci věnovanou poddanským a vrchnostenským vztahům v Braniborsku v roce 1375, začal na berlínské univerzitě díky intervenci svého učitele Alfreda Meusela přednášet středověké dějiny. Roku 1952 v Berlíně promoval jako první marxisticky orientovaný medievista. V roce 1956 se pod vedením lipského profesora Heinricha Sproemberga, jednoho z koryfejí východoněmecké marxistické historiografie, habilitoval a roku 1960 získal mimořádnou, o čtyři roky později řádnou profesuru pro středověké dějiny na Humboldtově univerzitě. Až do penzionování byl jednou z vůdčích osobností východoněmecké marxistické medievistiky. Členem SED zůstal až do roku 1989, i když, jak poněkud nepřesvědčivě tvrdil ve svých pamětech, s politikou SED se rozešel už dávno.¹

¹ Eckhard MÜLLER-MERTENS, *Existenz zwischen den Fronten: analytische Memoiren*

Tematicky zasvětil Müller-Mertens svůj badatelský život celé řadě problémů. Nejvýznamnější z nich dokumentují pětisvazkové sebrané spisy, vydávané paradoxně nikoli berlínským, nýbrž lipským univerzitním nakladatelstvím, péčí Wolfganga Huschnera. První svazek byl věnován říšským dějinám, druhý regionálními dějinám Braniborska a Berlína, třetí době Karla IV. a Müller-Mertensově činnosti v Monumenta Germaniae Historica, čtvrtý městským dějinám a pátý, poslední, dějinám dějepisců a teoriím feudalismu. Do posledního svazku, který bohužel není doprovázen žádným hutným úvodem, který by kriticky zhodnotil Müller-Mertensův přínos k dané problematice zařazením jeho textů do kontextu východoněmeckého či celoněmeckého bádání (nemluvě o citelně chybějícím rejstříku), byly zahrnuty studie publikované v rozmezí let 1954–1985, s převahou textů do počátku sedmdesátých let.

Nejstarší text *Zur Periodisierung und zu einigen Fragen der deutschen Geschichte im Feudalismus* pregnantně odráží marxistickou posedlost periodizací, v praxi ukotvenou nikoli v dějinné realitě, nýbrž v tezíh klasiků marxismu-leninismu. Obdobně jako většina marxistů však i Müller-Mertens periodizační tendence opustil a věnoval se jiným teoretickým problémům.

Pro všechny texty zařazené do pátého svazku sebraných spisů je společné, že primárně byly vydány v NDR. To je na jedné straně dobově limitovalo, především to ale výrazně ovlivnilo předpokládaného recipienta. Západoněmečtí medievisté totiž své východní „příbuzné“ do konce šedesátých let až na výjimky prakticky vůbec nečetli (to

platí i pro Müller-Mertense) a téměř veškerou marxistickou produkci východoněmeckých medievistů považovali za ideologicky zatíženou, resp. metodologicky bezcennou. Na počátku sedmdesátých let se sice situace změnila, avšak z Müller-Mertensových textů začaly být čteny jiné než ony teoretizující o feudalismu.

Pro Müller-Mertensovy studie zařazené do pátého svazku platí, že vycházejí převážně z východoněmeckého diskurzu a s výzkumy západoněmeckých medievistů až na výjimky nepolemizují, ba povětšinou ani nepracují. Ve studiích, které vznikly do konce šedesátých let, Müller-Mertens reflektoval téměř výhradně marxistickou literaturu východoněmeckou a sovětskou, popřípadě se odvolával na klasické práce německých historiků 19. a počátku 20. století. Od sedmdesátých let minulého století sice do jeho studií věnovaných teorii feudalismu pronikaly reflexe některých západoněmeckých či rakouských medievistů (Karl Bosl, Otto Brunner apod.), avšak jen stěží je možné mluvit o plnohodnotném dialogu. Přestože se povětšinou jedná o metodické texty, téměř zcela v nich chybí recepce prací historiků anglosaských (i marxistických) stejně jako francouzských medievistů, hlásících se ke škole Annales, kteří se problematikou feudalismu obírali v teoretické rovině (především Georges Duby).

Studie začleněné do pátého svazku sebraných spisů tedy do značné míry odrážejí do sebe uzavřený diskurz východoněmecké medievistiky dlouhého období od poloviny padesátých do počátku osmdesátých let. Názory Müllera-Mertense se sice v mnoha aspektech vymykaly tezíh a kategorickým soudům panujícím v NDR, avšak chyběl jim širší přesah. Z dnešního hlediska jsou pozoruhodné jako doklad medievistického

oder Report zur Weltanschauung und geistig-politischen Einstellung, Leipzig 2011.

myšlení ve východoněmeckém dějepisectví a mohou sloužit pro poznání jednotlivých proudů marxistického dějepisectví druhé poloviny 20. století. Zároveň jsou dokladem skutečnosti, že marxistická medievistika nepředložila svébytný koncept feudalismu, a to na rozdíl například od konceptu německé reformace jako raně buržoasní revoluce – bez ohledu na to, že tento koncept nakonec zcela zkrachoval (Müller-Mertens k němu přispěl v tomto souboru publikovanou studií *Zu den Aufgaben der frühbürgerlichen Revolution in Deutschland und der Rolle des Königtums*).

Martin Nodl

Grischa VERCAMER

Hochmittelalterliche Herrschaftspraxis im Spiegel der Geschichtsschreibung. Vorstellungen von „guter“ und „schlechter“ Herrschaft in England, Polen und dem Reich im 12./13. Jahrhundert

(= Deutsches Historisches Institut
Warschau. Quellen und Studien 17)
Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2020,
XII+792 s., ISBN 978-3-447-11354-0.

Nejmladší z německých historických ústavů v zahraničí se tu prezentuje nejen co do počtu stran impozantním medievistickým počinem, který si zaslouží obecnější pozornost. U německých disertací a ovšem tím spíš habilitací jako je tato (podaná ve frankfurtskoorderské Viadrině), to již nepřekvapuje, naopak. Ostatně je třeba konstatovat, že je nutno dělit více než dvěma, jelikož zhruba polovinu knihy tvoří jakýsi kritický registář k v textu interpretovaným partiím vybraných kronikářských děl (je-li možno tohoto výsostně diplomatického termínu použít na prameny vyprávěcí; blíže o tom

závěrem), která byla předmětem Vercamery pozornosti. A k tomu je třeba ještě připočít více než sedmdesátistránkové seznamy pramenů a literatury i obecný rejstřík, k nimž lze uvést několik poznámek.

Z českého úhlu pohledu lze konstatovat, že autor reflektuje i některé české práce (Marie Bláhová či Robert Antonín, i když by se hodily i některé další stati, tak zejména Dušana Třeštika); z obecného pohledu pak však postrádám obě základní kompendia věnovaná středověkému kronikářství, totiž Wolfem a Ottem zpracovanou příručku středověkých kronik z roku 2016 či anglickou Encyklopedii středověkých kronik 2010, které by mohly poněkud odlehčit i seznamu prací.¹

Zdánlivě do očí bijící heterogennost – v podstatě kartotéka excerpovaného pramenného materiálu – byla ale autorem volena záměrně, aby bylo možno poukázat na to společně v oné různorodosti, která vyrůstala z rozličných historických předpokladů a podmínek. Ale je třeba už zde zkorrigovat poněkud název knihy, neboť na s. 71 autor výslovně hovoří o tom, že nejde o dvě století, ale o období, které je „vědomě omezeno na 12. a počátek 13. století“, což ovšem zřetelně posouvá perspektivu práce. Je dlužno podotknout, že podstata se ale nemění, i když by jistě byly k vybrání i jiné kroniky. Vercamer vychází v otázce vlády z Weberových sociologických tezí o třech druzích vlády: legální, charismatické a tradiční, které je třeba brát s rezervou, neboť se různě prolínaly. Tradiční vláda pochází dle Verca-

1 Gerhard WOLF – Norbert H. OTT (edd.), *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, Berlin 2016 (srovnej rec. ČČH 114, 2016, s. 1125–1127); Raymond Graeme DUNPHY (ed.), *The encyclopedia of the medieval chronicle*, Leyden 2010.